

Szerszámkövek archeometriája

Szakmány György

Archeometria 2010. április 27.

Szerszámkövek

- Viszonylag kevés közettani-geokémiai adat – vizsgálatok az utóbbi időben kezdtek elterjedni.
- Származás: általában a legközelebbi, legkönnyebben elérhető területekről, gyakorlatilag minden közettípust használtak.
- Csiszolt kőeszközök vizsgálatával együtt a nyersanyag származási hely, kereskedelmi útvonalak jól nyomozhatók.

Használat

Csiszolás, polírozás

Őrlés, porítás

Ütőkő

Öntőforma

Homokkő

csiszolás, törés, őrlés (de nem gabona!)

Eddig anyagvizsgálattal igazolt típusok:

- Hárshegyi (oligocén) - É-Magyarország
- Lábatlani (al kréta) – Bicske Galagonyás
- Balatonfelvidéki (perm) – széles elterjedés
- Mecseki perm-al triász
- Pétervásárai (glaukonitos, miocén)

Késő rézkori őrlőkő
Balatonlelle – Felső-Gamász

Andezit, dácit és piroklasztjaik

őrlés (főleg hólyagüreges, finomszemcsés)

törés

malomkő

Eddig anyagvizsgálattal igazolt típusok nyersanyag lelőhelyei:

- Börzsöny
- Cserhát
- Visegrádi hegység (gránátos dácit malomkő – Bicske)

Bazalt, bazalttufa, bazaltos lapillikő

őrlőkő

malomkő (hólyagüreges)

Római kori malomkövek, Zalalövő

Gránit-metagranitoid

Ütőkő - Gorzsa

Csillámpala, gneisz

Nálunk viszonylag ritkán használt
Őrlőkő, malomkő

Gorzsa

Mésző, márga, dolomit

Viszonylag ritkán használt pl.:

- Szarmata mészkő
- Édesvízi mészkő – fiatal tavi üledékes kőzetek

A Kárpát-Pannon régióban nagyon elterjedt, nem könnyű azonosítani

Kavics

- *Kvarckavics* – kerámia kavicsolás – széles körben használt
- *Egyéb kavics típusok* – főleg a kemény, finomszemcsés kőzetek kavicsait, illetve azokból a kőzetekből származókat, amit amúgy is használtak

Kvarckavics - Gorzsa

Öntőforma

Magyar Nemzeti Múzeum: bronzkori öntőformák (Péterdi Bálint feldolgozás)

- Homokkő (fiatal?) - Pátitos karbonát kötőanyaggal
- Riolittufa
- Andezittufa
- Csillámpala
- Talkpala
- Metahomokkő (kékamfibol szemcsékkel; eredet: DK-Szlovákia területe)
- Mészkö (szarmata)
- Mesterséges anyag (kerámiatöredékeket, kőzúzalékot, agyagalacsinokat tartalmazó kiégett agyag)

Malomkő – Paleocastro (Bulgária)

Malomkő – Római birodalom

- *Mediterrán régió:*
 - Nyersanyag: leucit tartalmú vulkanitok („leucitofir”) elterjedtek (fonolit, tefrifonolit). Nyersanyag eredet Közép Olaszország kvarter vulkáni terület: Albani, Vulsini stb. – nagytávolságú elterjedés a Római Birodalom mediterrán térségében
- *Ny Európa:*
 - Nyersanyag: kvarter vulkanitok az Eifel hegységből: főleg foiditek (leucitit, nefelinit, melilit-nefelinit) a Ny-Eifelből és bazanitok, foiditek, tefritek és fonolitok a K-Eifelből – nagytávolságú elterjedés a Római Birodalom területén főleg D és DNy-irányban, K felé csak elvétve

Malomkő – Zalalövő, Római kor

Andezit-trachandezit-látit - nyersanyag
lelőhely: Gleichenberg (Burgenland)

Bazalt – nyersanyag lelőhely: Ság-hegy?

Bazalttufa (ritka)

